

NICOLAI POMOHACI (28 XI 1930 – 21 IX 2014)

MARIAN OLARU

Nicolai Pomohaci (28. XI. 1930 – 21. IX. 2014)

(Zusammenfassung)*

Der vorliegende Beitrag stellt das Leben und das Werk von Nicolai Pomohaci, einem der bekanntesten rumänischen Önologen dar. Er besuchte die Kurse des „Eudoxiu Hurmuzachi“-Lyzeums in Radautz, war Rektor der Universität für Agrarwissenschaften Bukarest, Mitglied mehrerer internationalen und nationalen wissenschaftlichen Vereine und der Gesellschaft für Rumänische Kultur und Literatur in der Bukowina. In den letzten Lebensjahren war er Präsident dieser Gesellschaft. Nicolai Pomohaci hatte eine rege Teilnahme am inländischen kulturellen und wissenschaftlichen Leben. Der Verfasser dieses Beitrags unterstreicht den Kampf des Professors Nicolai Pomohaci mit dem kommunistischen Regime, einschliesslich die Auseinandersetzung mit einigen Mitgliedern der Familie Ceauöescu, die in dem wissenschaftlichen Universitätspersonal waren.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Önologie, Universität für Agrarwissenschaften und Veterinärmedizin Bukarest, Leben in der kommunistischen Zeit, Memoiren, wissenschaftliche Forschung.

Nicolai Pomohaci s-a născut la 28 noiembrie 1930, în comuna Marginea, județul Suceava și a urmat cursurile liceale la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți, apoi cursurile Facultății de Horticultură din București, pe care le-a absolvit în anul 1954. Și-a făcut pregătirea militară în timpul facultății, câte o zi pe săptămână, apoi, la terminarea studiilor, a urmat un stagiu de pregătire la o unitate militară din Călărași, la sfârșitul căruia, în martie 1961, a obținut gradul de sublocotenent.

Drumul în viață al lui Nicolai Pomohaci fost unul marcat de muncă și dăruire pentru profesia pe care și-a ales-o, într-o perioadă în care agricultura și ramurile ei deveneau obiectiv prioritar al „politicii de partid”, cu toate oportunitățile, dar și greutățile pe care le-a implicat existența sistemului comunist. A fost inginer la GAS Șeuca, din județul Mureș, profesor de specialitate la Școala Horticolă din Turda, director al Grupului Școlar Horticol din Fălticeni, județul Suceava, și, din mai 1960, a început ascensiunea sa în cariera universitară, fiind, pe rând, asistent,

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

șef de lucrări, conferențiar și profesor universitar la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din București.

Și-a pregătit doctoratul în agronomie, specialitatea viticultură și oenologie, sub îndrumarea academicianului Gherasim Constantinescu, teza cu tema *Influența regimului de umiditate și nutriție asupra vegetației și producției la soiurile de masă* fiind susținută în anul 1966.

Ca o recunoaștere a performanțelor sale științifice și manageriale, a fost ales decan al Facultății de Horticultură, între anii 1990 și 1992. Din anul 1993 și până în anul 2000, a fost rectorul Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din București.

Către crepusculul vieții sale, profesorul Nicolai Pomohaci, om de o deosebită vivacitate, cu darul povestirii și al umorului, a scris trei volume de memorii, destinate să oglindească periplul său prin lume și viață. Meditând asupra condiției umane în anii dictaturii comuniste și în cei ai perioadei postdecembriste, Nicolai Pomohaci scria: „Abia atunci când vrei să le așterni pe hârtie, îți dai seama câți ani s-au furișat pe lângă tine și câte întâmplări ți-au stat în cale, amărându-ți sau înfrumusețându-ți zilele. Unele sunt ca vinul proaspăt în vinotecă, ce câștigă prin învechire. Altele se alterează și-și pierd din farmec”¹.

Amințirile sale încep cu povestiri despre bătrânii satului, unii cu chipuri sculpturale, de pe care se remarcă mustața ca a lui Fanz Joseph, și întâmplările pe care aceștia le-au petrecut sau le-au auzit la bătrânii care fuseseră în Primul Război Mondial sau, mai înainte, în vremea Austriei. Dintre toate, ne reține atenția povestirea intitulată *Hazard*, care parcă i-a prevestit destinul lui Nicolai Pomohaci. În anul 1948, în urma reformei de tip sovietic a învățământului, când personalul didactic, planurile de învățământ și bibliotecile au avut drastic de suferit, a fost martorul arderii cărților trecute la index de comuniști. Într-un șanț, cam pe unde se intersectează acum Strada Iacob Zadik și Calea Bucovinei din Rădăuți, fuseseră arse cărțile epurate din biblioteca liceului. În urmă, a rămas un strat gros de cenușă care umplea cam jumătate din șanțul săpat în acest scop. Lângă un pom, sub niște brusturi, lângă gard, a zărit o carte groasă, scrisă în limba germană, cu caractere gotice. A luat cartea și, după mulți ani, a dus-o la București. Era un tratat de vinificație din anul 1889, scris de dr. Josef Bersch, *Die Praxis der Weinbereitung*. Handbuch für Weinproduzenten Kellmeister und Weinhändler von Dr. Josef Bersch, Redacteur de „Allgemeine Zeitung” in Wien. A căutat în bibliotecile mari din București și nu a aflat alt exemplar al acesteia. Mai târziu, un meșter de la atelierul de material didactic de la Agronomie i-a pus o copertă mai apropiată de cel din piele de Cordoba, care-i fusese smulsă la epurare.

În bogata sa experiență de inginer și universitar, a avut prilejul să trăiască momentele „practicii agricole” cu elevii și studenții, în diferite locuri din țară. Pe când era asistent universitar, i-a întâlnit pe deținuții politici din Balta Mare a

¹ Nicolai Pomohaci, *Din viața unui universitar*, vol. 2, București, Editura Ceres, [f. a.], p. 3.

Brăilei, la Lățești. Acolo a vizitat-o pe doamna Maria Antonescu, la sugestia unui deținut, fost profesor universitar la București, care era îngrijit de un șofer al lui Ion Antonescu, despre care scria: „Ne-a părut ca o bătrânică mărunță, cam de vreo 70 de ani, cu ochi vioi, care obosea repede, probabil din cauza inimii pe care și-o apăsa din când în când cu mâna dreaptă”². Ca bucovinean, a fost marcat de această întâlnire. Își aducea aminte de una din mărturisirile Mariei Antonescu: „Dorința mareșalului, ne-a spus ea, era să refacă România Mare. Crezul lui a fost să ia înapoi, de la ruși, Bucovina și Basarabia”³. Apoi, avea să trăiască multe clipe de spaimă pentru această întâlnire, deoarece Securitatea a aflat de întâlnirea unor studenți cu Maria Antonescu.

Atent la tot ceea ce îl înconjoară, Nicolai Pomohaci s-a preocupat să cunoască lumea în care trăia. A avut această posibilitate cu ocazia călătoriilor făcute la conferințe științifice, stagii de cercetare din domeniul oenologiei sau pur și simplu în calitate de călător prin lume, evident mai mult prin partea ei „socialistă”, căci înainte de 1989 era greu să mergi în țările „frățești” și mai greu în cele „capitaliste”. Din volumul intitulat *Note de călătorie*, apărut la Editura Ceres din București, în 2010, aflăm că a fost la o specializare Iugoslavia, la Novi Sad, în anul 1966, prilej de a cunoaște multe despre spațiul iugoslav – de la Belgrad până la Rijeka, Sarajevo, Niș ș. a. –, despre învățământul și cercetarea de specialitate din această țară. În anul 1967, a avut ocazia să viziteze Gruzia (Georgia), după o escală la Moscova, ca invitat al Universității din Tbilisi și, la întoarcere, a putut să treacă prin Rostov pe Don și Odessa. A vizitat Ungaria, în anul 1974, când a participat la cursurile de vară de la Mișcolț și Tokay. În anul 1976 a făcut un tur prin Ungaria, Cehoslovacia, Germania Democrată și Polonia. În anul 1978, a primit o invitație pentru a participa la Congresul Organizației Internaționale a Viei și Vinului, care s-a desfășurat în Grecia. Autoritățile vremii s-au străduit, pe orice cale, să-l împiedice și i-au eliberat pașaportul cu o zi înainte de a se termina congresul. Cu toate acestea, a dorit să plece în Grecia și să profite de invitația pe care o avea. A făcut un tur al Europei, cu trenul, în anul 1980, timp de o lună și jumătate, prilej cu care a vizitat Ungaria, Austria, Germania, Franța, Elveția, Italia și Iugoslavia. În anul 1983, a repetat traseul, dar cu automobilul, adăugând Belgia, Olanda, Luxemburg și Spania. În anul 1985 a dorit să efectueze o nouă călătorie în Vest, dar a fost nevoit să se mulțumească și cu o excursie în URSS, la Kiev, Moscova și Leningrad. După anul 1989, profitând de căderea „zidului Berlinului”, a putut face câte două sau trei excursii pe an, până în anul 2008, când soția sa a avut un accident vascular și nu a mai putut împlini visul unui etern pelerin.

Viața în comunism a presupus, între altele, pentru Nicolai Pomohaci, o continuă adaptare la situațiile care puteau deveni periculoase. Astfel, la începutul anului universitar 1961–1962, fiind unul dintre membrii de partid cu vechime mai

² *Ibidem*, p. 41.

³ *Ibidem*.

mare din facultate, a fost trimis de secretarul organizației de partid la Mozăceni, raionul Costești, din regiunea Argeș, pentru a culege informații despre colegul de catedră Iordachi Constantin, care pusese cerere de intrare în partid. Cu acest prilej, avea să vadă Nicolai Pomohaci o altă fațetă a realității socialiste, lupta țăranilor împotriva colectivizării agriculturii. În mod ironic, parcă pentru a sublinia absurdul realității trăite de țăranii care se opuneau colectivizării și viziunii idilice a decidenților zilei, Gospodăria Agricolă Colectivă din localitatea pe care o vizita Nicolai Pomohaci se numea „Drumul belșugului”. Iată două pasaje elocvente pentru situația amintită: „N-am intrat bine în comună, când văd un grup de vreo 20 de oameni cu băte, furci și topoare care forțau intrarea la o poartă, în spatele căreia le țineau piept un milițian și câțiva bărbați, iar din curte veneau alții înarmați și ei cu băte, în ajutor. Cei de afară strigau să li se dea cererile înapoi, că au fost înșelați. Când am ajuns în dreptul porții, am văzut o firmă nouă, pe care scria Gospodăria Agricolă „Drumul Belșugului”, comuna Mozăceni. După ce milițianul a tras câteva focuri în aer, cu ajutorul celor cu băte din interior, a reușit să-i îndepărteze pe cei ce asaltau poarta”⁴. Cu aceasta, însă, starea de tensiune s-a acutizat. Către seară, mai mulți săteni s-au îndreptat spre primărie, unde sticla panourilor de propagandă era spartă de bătele lor. Atunci, Nicolai Pomohaci, protejat de unul dintre părinții unui student de la Zootehnie, a putut privi, din pridvorul casei acestuia, înfruntarea dintre țăranii și autoritățile comuniste: „Pe la ora 11 și jumătate noaptea, prin fața casei în care eram, a trecut o tanchetă care a ocolit primăria și a intrat din nou pe șosea, virând spre mulțime. Din cealaltă parte venea o altă tanchetă. Un ofițer de miliție din prima tanchetă, care era în partea mai ridicată a drumului, a încercat să vorbească mulțimii, dar o piatră l-a lovit în tâmplă. Între timp, a început să tragă clopotele de la biserică. Mitrălierele de pe cele două tanchete trăgeau focuri încrucișate pe deasupra oamenilor. S-a creat un vacarm, amplificat de dangătul clopotelor, creând o panică greu de descris. Lumea alerga îngrozită în toate părțile. Pe la ora două noaptea, au venit în comună câteva autobuze cu securiști de la regiune. Toată noaptea, dube de culoare neagră au cărat țăranii spre închisorile din Pitești”⁵.

Într-o societate osificată, cu o devenire aflată sub controlul complet al PCR, manifestarea spontană, entuziastă chiar și a sentimentul patriotic era suspectată de mai marii sau mai micii slujitori ai regimului comunist. Astfel, sărbătorirea zilei de 24 ianuarie 1965 de către un grup de studenți de la Horticultură, care a „defilat” prin curtea institutului, mergând încolonați spre Mănăstirea Cașin și la Arcul de Triumf, cu acordeon și sub faldurile steagului tricolor, cu o horă încinsă în jurul drapelului național și a Arcului de Triumf, a fost repede suspectată de către securiști ca fiind „demonstrație” a studenților, fapt pentru care prorectorul institutului și Nicolai Pomohaci au dat „lămuririle” necesare intransigenților apărători ai „ordinii de stat”. O ordine în care conținutul și formele lucrurilor

⁴ *Ibidem*, p. 44.

⁵ *Ibidem*, p. 45.

normale erau golite de sens, căpătând aspecte grotești. Între altele, ca martor al vremurilor pe care le-a trăit, Nicolai Pomohaci arată că recolta era strânsă, mai ales după anul 1968, din ce în ce mai mult de elevi, studenți și militari, prilej pentru acesta de a cunoaște lumea românească în cele mai diverse ipostaze ale ei, de la „politica științifică” a PCR privitoare la agricultură și până la modul concret cum se aplica ea la nivelul fermelor agricole de stat, în CAP-uri și felul în care își duceau viața oamenii obișnuiți ai vremii.

În memoriile sale, Nicolai Pomohaci, omul care trăise într-o zonă în care atașamentul față de pământ era unul puternic, iar preocuparea pentru buna lui exploatare era una esențială, ridiculizează preocuparea lui N. Ceaușescu pentru recuperarea spațiilor nefolosite de pe marginea drumurilor, dintre clădirile campusului universitar de la Agronomie etc. Așa a fost „redat agriculturii” spațiul pe care se afla peluza institutului și spațiul dintre rândurile de viță-de-vie, din Ferma de Practică Viticolă a institutului, unde se afla o valoroasă colecție de viță-de-vie, care era considerată „risipă”, în virtutea directivelor „conducerii de partid și de stat”. Între însoțitorii rectorului institutului – decani, prodecani și șefi de catedră – au apărut propunerile de a se cultiva mai multe rânduri de viță-de-vie sau să se pună două rânduri de cartofi. Soluția formulată de profesorul Pomohaci a fost să se cultive, de o parte și de alta a aleii principale, două rânduri de coacăze. Cât despre cartofii de pe fosta peluză, din fața clădirii principale a institutului, după căldurile din iunie și iulie, li s-au uscat frunzele și, fiind atacați de gândacul de Colorado, nu au dat nici măcar atâția tuberculi câți fuseseră plantați. Concluzia fost că „după rezultatele obținute cu folosirea intensivă a terenului, în anul următor s-a revenit la gazonul din fața clădirii centrale”⁶, dar și tinerii tunși scurt, asimilați de unii universitari cu „studenții din anul I”, pentru că nu-i recunoșteau, care erau mereu prezenți la manifestările în care erau implicați studenți.

Cu timpul, desprinderea lui Nicolai Ceaușescu de realitățile sociale și economice ale țării a devenit tot mai mare. De aceea, vizitele lui la Agronomie se desfășurau pe un traseu ce s-a scurtat mereu, cu expoziții în care recoltele atingeau cifre astronomice, sfecla era cât „ghiulele de tun”, strugurii din soiul Afuz Ali ar fi avut 1,5 kg, iar studenții erau tot mai integrați „în activitatea de producție și cercetare”⁷.

Pe măsură ce familia Ceaușescu era tot mai obsedată de controlul absolut al puterii, destinul lui Nicolai Pomohaci se intersectează cu unul dintre frații dictatorului. Este vorba de Ion Ceaușescu, care, împreună cu Bujor Mănescu, fratele nu mai puțin celebrului Manea Mănescu – membru de marcă al PCR, care a deținut importante demnități în regimul comunist, între care și cea de prim-ministru al Guvernului României, între 1974 și 1979 –, aveau să-i pună în pericol cariera didactică. Nicolai Pomohaci a fost „pionul care trebuia mutat”, la Economie Agrară, la ASE, la intervenția lui Manea Mănescu sau la Oenologie, care a fost propunerea

⁶ *Ibidem*, p. 126.

⁷ *Ibidem*, p. 129.

lui Ion Ceaușescu. Fiind sprijinit de Valeriu Cotea și susținut de Gherasim Constantinescu, Nicolai Pomohaci a ajuns la Oenologie și Bujor Mănescu a putut să revină la Horticultură⁸.

Nu puține au fost momentele de intensă luptă cu obtuzitatea, interesele de grup sau birocrăția comunistă care le-au pus piedici numeroase lui Nicolai și Angelei Pomohaci în devenirea lor în carieră. Între altele, Angela Pomohaci a fost disponibilizată la cererea grupului de interese din jurul Mariei-Eliza Ceaușescu, fapt pentru care, timp de un an (1973), s-a judecat cu institutul pentru anularea nedreptei hotărâri. Era o lume anostă, cu multe lipsuri materiale în ultimii ani ai regimului Ceaușescu, în care oamenilor le lipseau și cele mai elementare condiții de viață. Talentul narativ al profesorului Nicolai Pomohaci ne redă felul în care a murit profesorul Gheorghe Valuță, în iarna anului 1980, la masa de pomenire a profesorului Martin, de la Casa Universitarilor din București, într-o atmosferă glacială generată de lipsa căldurii impusă de regimul comunist, ca măsură de economisire. Ochiul scrutător al profesorului bucovinean observă și tarele învățământului românesc, de dinainte de 1989, pe care le-a putut constata ca președinte al comisiei de bacalaureat din diferite licee agricole din țară și la care constata că principala „boală” era cea a copiatului la examene, sub privirea protectoare a „supraveghetorilor”.

O lume a grotescului, întruchipată în spectacol de carnaval, a fost pentru Nicolai Pomohaci și Congresul al XIV-lea al PCR, diferitele conferințe naționale sau alte manifestări cu scop propagandistic. El face o statistică a mistificării și calbului care urăteau vremea aceea, când numără de câte ori la ședințele festive sau întruniri „vorbitorii” rosteau numele lui Nicolai Ceaușescu și „propunerea” ca acesta să fie „reales” ori era lăudat ca „erou între eroii neamului”, iar la congresul amintit delegații repetau lozincile prescrise de politrucii de 20 de ori, până când Ceaușescu ridica mâna stângă pentru a-i opri, gest ce era parte constituantă a unei regii pentru momentul respectiv. În același timp, cozile erau tot mai prezente, mai ales pentru alimente și benzină. Nicolai Pomohaci își aduce aminte că pentru un rezervor de benzină se stătea la coadă și 24 de ore⁹.

Peste vremi, Nicolai Pomohaci a avut o mică recompensă pentru toate câte le-a îndurat. Pe 4 ianuarie 1990, adunarea generală a cadrelor didactice de la Horticultură a votat în unanimitate excluderea din învățământ a lui Ion Ceaușescu și a Mariei-Eliza Ceaușescu, care figurau ca profesori universitari și membri în consiliul științific al facultății, împreună cu excluderea susținătorului lor din facultate, conf. dr. Valentin Voican. Bucuria aceasta a fost de scurtă durată, pentru că realitățile arătau că „la vremuri noi, tot noi!”

După revoluția din 1989, Nicolai Pomohaci a fost membru al Consiliului Național al Rectorilor și vicepreședinte al Consiliului Național al Rectorilor din

⁸ *Ibidem*, p. 106.

⁹ *Idem, Din viața unui universitar*, vol. 3, București, Editura Ceres, [f. a.], p. 7.

România. Între anii 1996 și 2000, a fost membru al Academiei Italiene a Viei și Vinului și laureat al Oficiului Internațional al Viei și Vinului. În anul 2000, a fost distins cu Ordinul Național „Pentru merit în grad de ofițer” și a fost membru titular al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”. A desfășurat o prodigioasă activitate în calitate de conducător de doctorate, din anul 1991 și până în anul 2006.

Cariera universitară de după anul 1989 i-a adus lui Nicolai Pomohaci cele mai multe izbânzi, între care amintim alegerea lui ca decan la Horticultură, între anii 1990 și 1992, și alegerea sa ca rector în anul 1993 și 1996 al Universității Agronomice. În această perioadă, Nicolai Pomohaci și familia sa au trecut prin momentele „revoluției din amfiteatre”, formă de protest prin care studenții doreau aplicarea principiilor revoluției și contestau autoritatea morală și științifică a unor universitari. Tot în acest interval, au fost făcute primele alegeri libere din mediul universitar, când votul studenților prezenți în forurile de decizie a devenit hotărâtor, prin posibilitatea veto-ului acestora.

A urmat lupta cu informatorii Securității din Agronomie, al căror nume nu s-a știut cu exactitate niciodată, rămânând doar la stadiul de zvon, elaborarea studiilor de oenologie și publicarea lor, atunci când la Târgu Mureș, la 19–20 martie 1990, se petreceau confruntările interetnice, sau alegerile din mai 1990, cu tot cortegiul de evenimente însoțitoare până la 13–15 iunie din același an, când au fost frânte speranțele tinerei generații din Piața Universității și a avut loc o „restaurație” de factură neocomunistă.

Preocupat constant pentru promovarea oenologiei, Nicolai Pomohaci a fost membru fondator și președinte al Asociației „Frăția Viei și Vinului din România” (din anul 1998).

Organic legat de locurile sale natale și de Bucovina, oficialii rădăuțenii i-au acordat titlul de cetățean de onoare al municipiului Rădăuți, în anul 2005. Același titlu l-a primit și din partea localității Bixad, județul Satu Mare, în același an. Spre marea sa cinste, Nicolai Pomohaci a fost un susținător constant al Facultății de Inginerie Alimentară și al Facultății de Silvicultură din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, fapt pentru care i-a fost acordat titlul de *Doctor Honoris Causa*, în anul 2014.

A scris numeroase studii și lucrări în domeniul oenologiei și a prelucrării produselor viței-de-vie, fiind un remarcabil specialist în acest domeniu și a colaborat cu articole la revista „Analele Bucovinei”.

În calitate de bucovinean și intelectual implicat, a fost membru activ al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina și președinte al acestei Societăți înființate în 1862, la Cernăuți. A fost un bun cunoscător a situației românilor din partea de nord a Bucovinei, de aceea a susținut material, financiar și prin implicarea sa activă în desfășurarea la București, Suceava sau Rădăuți, a numeroase sesiuni sau conferințe de comunicări și referate pe teme de istoria și cultura Bucovinei.